

Öykücülerden Roman

Cumhuriyet Kitap eki, Sayı 738

Öykücülerden Roman

M. Sadık Aslankara

İki kitap aldım kargodan... İlki Murat Gülsoy'dan (d. 1967), ötekisi Müge İplikçi'den (d. 1966)... Ocakta imzalamışlardı, yayınevlerince gönderilen kitapları.

Her ikisi de genç öykünün tanınmış yazarlarındandı. Dörder öykü kitabı yayımlamışlardı bugüne dek... Ne ki bu kez romanla çıkıyorlardı okurun önüne, yine ikisi birden, üstelik eşzamanlı birer yaratıyla...

Şaşırmıştım. Bu nedenle ikisini bir arada okuyayım istedim. Ancak dingin bir zaman kolladım bunun için... Ama şaşkınlığım, kitapları okuyunca daha da arttı... Çünkü gerek Müge İplikçi, *Kül ve Yel*'de (Alkım, 2004), gerekse Murat Gülsoy, *Bu Filmin Kötü Adamı Benim*'de (Can, 2004), izleksel açıdan büyük benzerlikler gösteren birer roman yazmışlardı bana göre. Çünkü her ikisi de bireyin yaşamından kalkarak toplumsal yapıyı, bunun yaslandığı dokuyu, ilişkiler ağını gözler önüne sererken, bireyin, "devlet"le ailedeki baba otoritesi sonucu tanıştığını, sonradan toplum yaşamındaki devlete karşı böylelikle alıştırılıp uyarlaştırıldığını ortaya koyuyordu.

Örneğin *Kül ve Yel*'in Şerif'i şöyle der: "Korkularımdaki babam, yaşamımı zindan eden o hayalet..." (57) Bu *Filmin Kötü Adamı Benim*'in Önder'i de, yazdığı romanda "her köşesinde baba(sının) anılarının olduğu eve gide(r)." (135) Gürsoy'un elöyküsel anlatımında ise Önder'in "böyle bir baba olmasaydı kendisinin de çok farklı biri olacağı"ndan (172) söz edilir. Sonunda Önder, babanın resminde yiter.

İşin ilginç yanı şu ki, diyelim Shakespeare'den yüzyıllar sonra iki genç öykücümüzün "baba" sorunsalını kendilerine dert edinip birer roman yazmaları, üstelik birinin erkek, diğersininse kadın olması...

Her iki yazar da toplumsal yapıyı taşımışlardı roman evrenine, elbette kendi biçimleri yönünde. Onların, romanlarında yansıttıkları estetik yapıya bakarak birer kaba karşılaştırmaya girebiliriz.

Öyküden Romana Uzanan Yazarlık

Bilinmez değil, türlerin dilleri ayrı ayrıdır; şiirin, oyunun, denemenin, eleştirinin, günlüğün, anının, mektubun dili nasıl ayrıysa romanla öykünün dili de öylece ayrılır birbirinden... Siz bunu kotarırsınız, kotaramazsınız o ayrı, ama romancıysanız öykünüzdeki, öykücüyse romanınızdaki dili ayrı tutmak zorundasınız sonuçta...

Buna dayanarak roman dilinin "kapsayan", öykü dilininse "kapsanan" bir yapı taşıdığını söyleyebileceğim öteden beri... Ne demek istiyorum bununla? Her iki türde de kahraman, ister benöyküsel isterse elöyküsel anlatımla aktarılsın, farklı dilsel yapılarla örüntülenir. Çünkü öykü kapsanmışlığın, romansa kapsayıcılığın doğrudan yansıdığı türler olarak da kendilerini koyarlar.

Bu çerçevede dil, yapı bağlamında bu ayrımı yansıtmak zorunda bana göre anlatıda. Eğer, bundan uzaksa, kaygan bir zemin üzerinde yol almak durumuna düşebilir yazar, bu da onun kendi metninde çukurlar açmasına, elinde olmadan kendisine tuzaklar kurmasına yol açabilir.

Bu iki yazara baktığımızda ne görüyoruz?

Müge İplikçi *Kül ve Yel*'de, Murat Gülsoy *Bu Filmin Kötü Adamı Benim*'de, önceki yapıtlarından gelen dilsel tutumu sürdürdüklerini gösteriyorlar. İplikçi, öykülerindeki kapsanan dili romanına taşıırken Gülsoy da aynı yolu izliyor; ne ki onun öykülerinde zaten bir kapsayan dil vardı, yine bu dil göze çarpıyor.

Sonuçta okunan elbette roman ancak *Kül ve Yel*'in öykü diliyle yazıldığı ileri sürülebilir yine de. Bu *Filmin Kötü Adamı Benim* ise tam anlamıyla bir roman dili yansıtıyor. Gülsoy öykülerini de zaten roman diliyle sunuyor bana göre.

İki yazarın dilleri de farklı. İplikçi dilde özenli ama seçici değil! Orta malı dille edebiyat yapabileceğine

inancını sürdürüyor. Dil coğrafyasını kendisininmiş gibi sunsa da kullanmalık bir dil beğenisi yansıttığını göremiyor ne yazık ki. Bu hesapla İplikçi'ye göre, sözgelimi müzik sanatına arabeskle de ulaşılabilir. Bu yüzden dil coğrafyası oldukça kirli. Gülsoy'un ise dilde hem özenli hem seçici olduğu söylenebilir. Müge İplikçi, yapıtında kurgudan çok dönüştürüme önem veriyor. Bu dönüştürümde toplumsal ilişkileneşleri, örüntülenmeyi öne alıyor. Toplumsal dokuyu büyük bir ustalıkla dönüştürerek romanına yerleştiriyor yazar. Simgeden genelde zaten yararlanırken İplikçi, Kül ve Yel'de yer yer, tam anlamıyla simgesel anlatımlara kayıyor. Bireysel dramlar, daha çok "kırılma noktaları"nda kendisini gösteriyor. Bunun besleyicisi ise "an" görüldüğü kadarıyla.

Gülsoy dönüştürümden çok kurgulamasıyla öne çıkıyor. Toplumsal doku, ana taşıyıcı olmadığından bireysel dram bütün işleyişin önüne geçiyor. Bunun sonucunda yazar, kurgulamada bireysel dramlara eğiliyor. Bunlar, "zihin gözleri"nin açık olduğu zamanda, öteki "âlem"le karşı karşıya geldiğinde kendini gösteriyor. Yazın'ın savsaklayamayacağı bir öğeden, dramatik örüntüden her iki yazar da bol bol yararlanıyor, ötesinde ustaca kullanıyor bunu.

Ayrı ayrı romanlara bakalım şimdi de.

"Kül ve Yel"

Olağanüstü görkemli bir girişi var Kül ve Yel'in. İç içe geçmiş oyuncak bebekler gibi bir açılıyor kendiliğinden, derken ardından bakıyorsunuz kapanıvermiş... Yapıtı ilk olarak klip aracılığıyla giren Şeref Katar'la ailesini oyuncular aracılığıyla yeniden yapılandırmaya yönelmek, daha öncelerde de çok başarılı dönüştürümlerine tanık olduğumuz İplikçi'den parmak ısırtacak ustalıkta dönüştürüm örneği yine! Yetkinlikle kotarılmış bir roman girişi bu bana kalırsa. Bir aile tablosundan toplumsal dokuya geçiş olağanüstü görkemli; bir yanı şiirle buluşuyor bunun, öte yanı sinemayla... Romanımız için yeni bir "giriş" deneyimi de denebilir hatta bunun için. Sonrasında roman, bir anlatıcıyla onun konuşup konuştuğu, daha doğrusu dürtüp anlattığı "masal" arasında geçiyor zaten. Bunu böyle sunmak bile ilginç. Öyle ya kedisi, ayısı gibisinden bir "masal"ı bu anlatıcının... Anlatıcı "yel"e, masal da "kül"e dönüşüyor, yel estikçe kül de savruluyor.

Romancılar, hiç değilse bu girişi okuyabilseler. Ancak sonradan anlatıcı, masalla sarmaş dolaşığı bırakıyor; onların yerine romanın kahramanları geçiyor usulca, çok yerinde bir tutumla, buna elveren uyumlu bir biçimle. Bu çerçevede roman, kahramanların kendi masallarıyla hesaplaşmaları biçiminde de alınabilir elbette.

Kül ve Yel'deki klip aracılığıyla tanımaya koyduğumuz dede Halil Katar, babaanne Fehime, baba Emir, ilk gece öldürüncesine ırzına geçtiği Süryani anne Meryem; ardından Şerif'le kardeşleri... Büyük abla Bedia, sonradan yaşamına kıymasına yol açtıracak kocası menajer Şükrü, kızları Dilara, küçük abla Şenol, Şerif'in küçüğü Ayla... Şerif'in ilk gençlik yıllarından hırsızlık arkadaşı Seyid... Baba Emir'i öldürüşleri... Romanın, bir bakıma Şerif'le Ayla'nın birbiri için yarattıkları alanlarda ilerleyerek çeşitli dönemlere savrulmasıyla geliştiği de görülüyor. Hatta yer yer iç içe söyleşmelerle, belki birbirinin yerine anımsayışlarla yol alıyor. Bunda Fehime'nin de büyük payı olduğu eklenmeli.

Müge İplikçi, Kül ve Yel'deki dönüştürümlerinde, bu dönüştürümü aktarma biçimiyle bana Ferid Edgü'yü çağırıştırırdı nedense. Ama Edgü denli Latife Tekin'in anlatılarıyla da koşutluk kurulabilir sanırım bu metinler arasında. Andığım yazarların, anlatılarına söylen havası katışları bu yönde bir veri gibi alınabilir pekâlâ. Şerbetçi'deki tabakhaneler, Yelkovankuşu Mahallesi, Koçan, Küsuf, buralardaki yaşam, Sadık TV, yozlaşmada müziğe yükletilen işlev, öylesine yerli yerine oturuyor ki...

Bir açıdan opera denemesi olarak da değerlendirilebilir Kül ve Yel.

Keşke böyle bir çabaya girebilse birileri, ne güzel olur! Bir müzikli oyuna da razıyım ben. Söz buraya geldiğinde Bertolt Brecht'in Üç Kuruşluk Opera'sını anımsamadan edemedim nedense. Sözgelimi "Hırsız" başlıklı bölüm, hızlı, akışkan bir kara anlatı örneği...

"Bu Filmin Kötü Adamı Benim"

Gülsoy, Bu Filmin Kötü Adamı Benim'de "baba"yı "otoriteye" dönüştürürken belki devlete varıyor ya onu "Tanrı"yla özdeşleştiriyor daha da önemlisi...

Babasının ardından ünivesitede fizik bilimciliğine başlayan, ancak onun silik kopyası olmaktan öteye

geçemeyen, bu nedenle asistanlığı bırakıp yazarlığa soyunan ama asıl televizyonda dizi yazarlığı yaparak sivrilen Önder, ileriki yıllarda da yetecek para kazandıktan sonra, karısı Defne'yi de alarak Datça'ya yerleşmiştir.

Ancak üç yıllık evli olmalarına karşın duyarlılığını yitirmiş bir ilişkidir onlarınki. Defne, artık hiçbir zaman anne olamayacağı gerçeğiyle yaralıdır (30). Önder'se, bir yanı alkol batağına, öte yanı cinsel tutkulara gömülmüş görünür. Birinde Defne'ye verandada, güç kullanarak ama herkesin görebileceği biçimde sahip olur (76, 77). (İplikçi'de de Şerif, bir çiftin sevişmelerini dinler [65 vd.].) Önder, bu kaba gücü Talya'ya karşı da kullanır (164, 165).

Biz Önder'i, Datça'da yazmaya koyulduğu romanı aracılığıyla tanırız ucundan kıyısından... Romanında Önder, "içine doğ(ulan) korkunç dünya"dan (33) söz eder. Murat Gülsoy'un, bir roman kahramanı olarak Önder'i çok iyi biçimlendirdiği öne sürülebilir. Hemen her ediminde yazarlığının, bununla karılmış görünen babasının etkisi görünür çünkü Önder'de. Uç düşünceler arasında gidip gelen, sert ya da beklenmedik tepkiler veren ama her an yazma eylemini sürdüren ya da bu eylemin içinde olan biridir o.

Murat Gülsoy, romanında toplumsal yapıya dönük resimler de getirir önümüze. Örneğin televizyon, kitle iletişim araçları konusunda, Önder'in yaşadığı deneyleri aktarır bize yazar (63 vd.).

Önder'in romandaki dramını, yazdığı romanla birlikte değerlendirmemiz gerekiyor. Bir türlü "kendisi olma"yı, kendi gerçekliğiyle buluşup örtüşmeyi becerememiş biridir Önder. Zaten Defne de terk edecektir onu. Bu çerçevede Bu Filmin Kötü Adamı Benim, Önder'i, eliştirdiği romanı aracılığıyla, bütün gelgitleriyle yansıtır okura.

Önder notlar alırken, roman "giriş"iyle ilgili olarak şunları yazar: "Bir tohumun çatlayıp sürgün vermesi gibi roman ilk sayfalarından başlayarak büyüyen bir yapı mı? Yoksa birçok noktadan başlayıp birbirini tamamlayan bir örümcek ağı mı? Merkezi en sonunda ortaya çıkan bir ilişkiler zinciri? Benimki bir okun hedefine doğru yol alması gibi dosdoğru, sırasıyla gidecek" (100, 101).

Bu vurgu, Müge İplikçi'nin Kül ve Yel'i için değil ama Murat Gülsoy'un Bu Filmin Kötü Adamı Benim adlı romanı için de söylenebilir...

Bana kalırsa her iki roman da, üstelik birlikte okunmalı...

18,11,2004